

HENRYK SZERYNG

A black and white photograph of violinist Henryk Szeryng. He is shown from the chest up, wearing a dark vest over a light-colored shirt. He is holding a violin and a bow, and his expression is one of intense concentration. The background is dark and out of focus.

- princ gudala
andelko krpan

Henryk Szeryng (1918. - 1988.), kojeg je njegov američki menadžer Sol Hurok na plakatima oglašavao kao princa gudala, rođen je u Varšavi 22. rujna 1918. godine u imućnoj židovskoj obitelji. Njegov prvi učitelj violine u Varšavi bio je Maurice Frenkel, koji je diplomirao u razredu Leopolda Auera na Konzervatoriju u St. Peterburgu. Na nagovor profesora Frenkela, s devet godina nastavlja učiti violinu kod Willia Hessa u Berlinu, a već sljedeće, 1928. godine upisuje se na Visoku školu za glazbu u Berlinu razred Carla Flescha. Flesch je kod mladog Szerynga razvio svijest o koncentriranom vježbanju i izbjegavanju dugotrajnog mehaničkog ponavljanja (kraće, ali kvalitetnije), te o kakvoći tona i njegovim mnogim nijansama. Nakon diplome 1932. godine seli u Pariz gdje nastavlja studij u razredu Gabriela Bouillona, a kompoziciju u razredu Nadie Boulanger.

Koncertna karijera Henryka Szerynga započela je već 1933. godine kada je kao petnaestogodišnjak u Varšavi izveo Brahmsov „Koncert za violinu i orkestar“ uz Varšavsku filharmoniju i rumunjskog dirigenta George Georgescua. Već 1935. u Varšavi s istim orkestrom i dirigentom Brunom Walterom svira Beethovenov „Koncert“, a slijede nastupi u Bukureštu, Beču i Parizu...

Nadasve značajnu ulogu u razvoju mladog Szerynga imala je i pijanistica Madeleine Berthelie, koja je na Konzervatoriju u Parizu radila kao korepetitor. Szeryng je često spominjao da je od nje naučio više nego od samog Bouillona, svog pariškog profesora. Madeleine Berthelie je živjela sama i bila je četrnaest godina starija od mladog Szerynga. Sve nove skladbe koje bi stavljao na repertoar prvo je uvježbavao s njom. Ta suradnja se nastavila i nakon njegove diplome u Parizu i trajala je sve do Szeryngove smrti. Preselio je u njen stan, i to je bila njegova službena adresa kada god je bio u Parizu. Ona nije putovala sa Szeryngom, ali je bila u stalnom kontaktu s njim i njegovim menadžerima. Bila je njegova osobna tajnica.

Politička djelatnost

Nakon pada Poljske 1939. godine, poljski general Wladislaw Sikorski krajem iste godine u Parizu postaje poljski premijer u izgnanstvu, te za svog osobnog prevoditelja poziva mladog Henryka Szerynga. Sljedeće, 1940. godine, nekoliko dana prije pada Pariza, poljska vlada u izgnanstvu i Szeryng sele u London. Od 1940. do 1945. Henryk Szeryng je odsvirao oko 300 koncerata za savezničke vojnike u Engleskoj, ali i na bliskom Istoku, Siciliji, sjevernoj Africi, Portugalu, SAD-u i Kanadi. Za Szerynga je najznačajniji događaj iz razdoblja njegovog političkog djelovanja u poljskoj vladi u izgnanstvu svakako bilo zbrinjavanje oko 4.000 poljskih izbjeglica, većinom Židova, koji su brodom krenuli prema Sjedinjenim

Američkim Državama. Kako SAD nije dozvolio njihovo iskrčavanje, brod je krenuo prema jugu naći luku koja bi ih primila. Nakon nekoliko neuspješnih pokušaja iskrčavanja u različitim lukama, u pomoć je priskočio general Sikorski, koji je odletio u Meksiko i s meksičkim predsjednikom dogovorio da Meksiko primi izbjeglice. Humana gesta meksičkog predsjednika i više nego srdačni prijem meksičkih ljudi koji su prihvatili izbjeglice duboko su se dojmili Szerynga. Akcija prikupljanja pomoći u novcu, hrani i odjeći počela je još dok je brod bio na pučini. Na svečanom potpisivanju sporazuma pred političarima i meksičkim uglednicima, Szeryng je održao kraći koncert. Nakon koncerta prišao mu je meksički skladatelj Julian Carillo, tada dekan Državnog konzervatorija, i rekao da bi jako volio kada bi Szeryng došao predavati violinu u Meksiko. To se i dogodilo 1945. godine, a vrlo je brzo dobio i meksičko državljanstvo i uz predani rad sa studentima koncertirao je u Meksiku i okolnim zemljama. Godine 1960. postaje kulturni ambasador Meksika i od tada putuje svijetom s diplomatskom putovnicom. Godine 1966. postaje počasni direktor Konzervatorija u Meksiku, a njemu u čast osnovan je i glazbeni festival Henryk Szeryng u Meksiku.

I kasnije se tijekom cijelog života nastavio baviti humanitarnim radom, te je svake godine dio svojih prihoda uplaćivao u dobrotvorne svrhe. Posljednjih godina života u dobrotvorne svrhe je uplaćivao gotovo dvije trećine svih svojih prihoda. Čvrsto je vjerovao da glazba zbližava ljude i da je njegovo poslanje prenositi je i donijeti što većem broju ljudi.

Umjetnička karijera

Godine 1950. Henryk Szeryng je u Argentini snimio svoju prvu gramofonsku ploču, a tu je u Buenos Airesu tih godina susreo i Ljerka Spillera, sjajnog violinista koji je diplomirao u Zagrebu u razredu Vaclava Humla. Spiller je 1932. do 1939. predavao violinu na pariškom Konzervatoriju, a nakon toga seli u Argentinu. U Buenos Airesu je vodio ženski gudački orkestar „Vivaldi“, a na jednom koncertu solist je bio Henryk Szeryng. Tako je krenulo njihovo poznanstvo i trajna veza Szerynga sa Zagrebom. Szeryng je već prije upoznao Zlatka Balokovića, još jednog učenika Vaclava Humla. Baloković je Szeryngu na početku njegove karijere u Meksiku posudio jednu od svojih skupocjenih violina. Kasnije tijekom godina Szeryng je sakupio petnaestak vrhunskih violina i oko 50 gudača. Među violinama treba istaknuti dvije Stradivarijeve violine, dvije Guarnerijeve violine, te violine majstora Gofrillera, Vuillaumea, Hella, Alderica... Najčešće je svirao na violini *Le Duc* koju je izradio Guarnerius del Gesu 1743. godine. Violinu *Santa Teresa* koju je izradio Andrea Guarneri 1683. godine poklonio je Državnom orkestru iz Meksika, te na njoj sviraju koncertni majstori tog orkestra. Violinu *Hercules* koju je izradio Antonio Stradivari 1734. godine poklonio je gradu Jeruzalemu, a violinu Jean Baptiste Vuillaumea je poklonio princu Raineru III od Monaka.

Godine 1952. u Meksiku je svirao Arthur Rubinstein. Szeryng mu se javio poslije koncerta, a Rubinstein ga je pozvao da sljedećeg dana nešto

zajedno odsviraju. Svirali su sonate Beethovena i Brahmsa, a Rubinstein je u mladom Szeryngu prepoznao violinista profinjene muzikalnosti kakvog je dugo tražio. Naime, iako je Rubinsteinu u više navrata bilo ponuđeno snimanje violinskih sonata Beethovena i Brahmsa s Jashom Heifetzom, Rubinstein je to odbio. Heifetz je klavir u sonatama smatrao pratnjom, a ne ravnopravnim partnerom, a Rubinstein na to nije mogao pristati. U mladom Szeryngu našao je idealnog umjetnika i istomišljenika. Snimke Brahmsove „Treće sonate za klavir i violinu“ te Beethovenova „Peta“, „Osma“ i „Deveta sonata“ bile su početak njihove sjajne suradnje koju su okrunila dva priznanja „Grammy“. Od tada Szeryngova karijera ide samo uzlaznom putanjom. Potpisuje ugovore s tada najznačajnijim menadžerima u Francuskoj, Španjolskoj i Sjedinjenim Američkim Državama, te već krajem pedesetih godina XX. stoljeća postaje jedan od najtraženijih violinista svijeta. Snimio je preko 120 nosača zvuka sa skladbama vrlo različitih skladatelja. Uz već spomenute sonate Brahmsa i Beethovena, možda će najviše ostati zapamćen po snimkama svih „Sonata za violinu solo“ J. S. Bacha, koje je snimio dva puta i često ih svirao na koncertima. Njegove snimke violinskih koncerata Sibeliusa, Brahmsa, Bacha, Beethovena, Schumanna i Berga možemo ubrojiti među najbolje izvedbe tih skladbi. Puno je snimao i skladbe meksičkih skladatelja, te je mnogo učinio za njihovu promociju u svijetu.

Szeryng je u Jugoslaviji prvi put nastupio u prosincu 1954. godine, i to na turneji koja je obuhvaćala gradove Zagreb, Beograd i Skopje. U dogovoru s Koncertnom direkcijom, doputovao je bez korepetitora te je u

svakom gradu svirao isti program, ali s pijanistom iz grada u koji bi došao. Koncertna direkcija trebala je pronaći pijaniste koji su bili u stanju odsvirati koncert s jednom ili dvije probe. U Zagrebu je sa Szeryngom svirao Fredi Došek, u Beogradu Andreja Preger, a u Skoplju Ladislav Palfi. Sva tri koncerta su bila vrlo uspješna. Već 1956. godine Szeryng ponovo svira u Beogradu, Zagrebu i Sarajevu koncerte Brahmsa i Hačaturjana. Od 1954. do 1986. godine Szeryng je u Jugoslaviji nastupio čak 53 puta.

Vrlo je značajna Szeryngova suradnja s ansamblom Zagrebačkih solista. S njima je odsvirao više od 40 koncerata na turnejama u SAD-u, Kanadi i diljem Europe. Na tim koncertima Zagrebačkih solista Szeryng je često svirao koncerte za dvije violine s Tonkom Ninićem, tadašnjim voditeljem ansambla. „Koncerte za dvije violine“ Vivaldija i Bacha izveli su zajedno barem tridesetak puta. Uz dvostruke koncerte Szeryng je sa Zagrebačkim solistima izvodio koncerte za violinu i gudače J. S. Bacha, A. Vivaldija i W. A. Mozarta, a na nekoliko koncerata okušao se i kao dirigent u jednoj ili dvije skladbe. Dirigirao je tako Zagrebačkim solistima u njihovim izvedbama simfonije Luke Sorkočevića i meksičkog baroknog skladatelja Antonia Sarriera. Szeryng je iznimno cijenio Tonka Ninića, pa mu je poklonio skupocjeno francusko gudalo. Suradnja i veliko prijateljstvo Zagrebačkih solista i Henryka Szerynga trajalo je sve do njegove smrti.

Henryk Szeryng bio je predsjednik žirija na prva tri natjecanja Međunarodnog violinističkog natjecanja „Vaclav Huml“. Szeryngov ugled među mladim violinistima natjecanju je od početka priskrbio veliko međunarodno značenje i važnost.

Henryk Szeryng je bio violinist sigurnog nastupa, vrlo precizne intonacije i prelijepog tona. Njegove interpretacije skladbi iz razdoblja romantike i XX. stoljeća plijene smislom za tonsko nijansiranje i stvaranjem vrlo specifičnih ugođaja unutar pojedinih dijelova skladbi. Velika emotivnost i proživljenost daju ovim izvedbama svezvremensku vrijednost.

Međutim, njegove snimke baroknog repertoara, posebno Bachovih sonata za violinu solo, koje su u svoje vrijeme dobile mnogo javnih pohvala, postepeno gube na aktualnosti. Naime, barokne skladbe gube mnogo na značenju i uvjerljivosti ako se sviraju artikulacijom svojstvenom romantičnom razdoblju. U tehničkom pogledu Szeryngove izvedbe Bachovih sonata i partita za violinu solo su vrlo kvalitetne - intonacija besprijekorna, a ton lijep. Međutim, na interpretativnom planu nedostaje plesnog karaktera i lakoće u plesnim stavcima (partite su niz plesova); u polifonim stavcima (fugama) često akorde lomi od najvišeg tona prema najnižem; ne pazi na hijerarhiju važnosti nota u taktu - prva nota pod lukom je naglašena, zadnja nota pod lukom nenaglašena i skraćena; vibrato bi u baroku trebalo koristiti kao ukras, a ne kao konstantu; u jednoglasnim stavcima tonskim bojama treba istaknuti skrivenu polifoniju, a ne sve note svirati ravnim tonom jednake glasnoće.

Tijekom svoje karijere duge više od 50 godina, Szeryng se etablirao kao jedan od najznačajnijih violinista XX. stoljeća, fantastične tehnike i duboke muzikalnosti. Henryk Szeryng je dobro znao što treba ponuditi publici i zato su njegovi koncerti uvijek bili dočekani s oduševljenjem.

